

**II Міжнародна науково-практична конференція
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

УДК37.013.42-051(043.2)

Петренко Т.В.,
Національний авіаційний університет, Київ

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Інтеграція вищої школи України до загальноєвропейського освітнього простору пов'язана з проблемами, розв'язання яких бачиться у реформуванні системи підготовки кадрів згідно з міжнародними вимогами.

В умовах кардинальних змін у соціальній сфері, висування високих професійних вимог до майбутніх фахівців необхідно інтенсифікувати та урізноманітнити процес навчання, створити умови для підготовки висококваліфікованих кадрів, використовуючи інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери. Саме тому навчальний процес у вищому навчальному закладі має бути методично обґрунтованим та досконало продуманим.

Термін **«метод»** походить від грецького слова «methodos», що означає шлях, спосіб просування до істини. Етимологія цього слова позначається й на його трактуванні як наукової категорії. Так, наприклад, у філософському енциклопедичному словнику під методом у самому загальному значенні розуміється «спосіб досягнення певної мети, сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності».

Традиційно **метод навчання** визначають як спосіб взаємозалежної і взаємозумовленої діяльності педагога і студентів, спрямованої на реалізацію цілей навчання, або як систему цілеспрямованих дій педагогів, які організують пізнавальну й практичну діяльність студентів і забезпечують розв'язання завдань навчання.

Вибір методів визначається:

- індивідуальними особливостями й можливостями студентів, їхніми інтересами і вподобаннями;
- специфікою впливу менеджменту;
- формами організації навчальної діяльності;
- майстерністю викладача.

Беручи до уваги процес підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, методи навчання розподілено на дві групи: традиційні, які широко використовують у вищій школі, та інноваційні, які останнім часом активно розробляються науковцями і користуються популярністю серед студентів,

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

оскільки дають змогу урізноманітнити процес навчання, зробити його більш цікавим і приємним, відійти від шаблонів, внести «творчий початок» у заняття.

У ході навчально-виховного процесу застосовують такі методи:

1. Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний.

- Назва походить від двох слів: інформація й рецепція (сприйняття).
- Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у «готовому» вигляді.
- Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення.
- Даний метод знаходить широке застосування у вузі для передачі великого масиву інформації.
- Інформаційно-рецептивний метод сам по собі не формує у студента умінь і навичок використання отриманих знань і не гарантує їх свідомого й міцного запам'ятовування.

2. Репродуктивний метод (репродукція - відтворення)

- Застосування вивченого на основі зразка або правила.
- Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписаннями, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях.
- Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоюваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, лабораторні, практичні роботи, програмований контроль, різні форми самоконтролю.
- Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікація).

- Не гарантує розвитку творчих здатностей студентів.

3. Метод проблемного викладу (коучинговий підхід).

- Педагог до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів.
- Показує спосіб рішення поставленого завдання.
- Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів.
- Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку.
- Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки педагога.
- Підхід широко використовується в практиці ВНЗ.

4. Частково-пошуковий, або евристичний метод.

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

- Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань.
- Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок.
- Процес мислення здобуває продуктивний характер.
- Процес мислення поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками.
- Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

5. Дослідницький метод.

- Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів.
- Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру.
- Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес рішення завдання).
- У даному методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності.
- Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Ще одна класифікація методів побудована на основі виділення джерел передачі змісту:

- **Словесні:** джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь, бесіда, інструктаж і ін.).
- **Практичні методи:** Студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії (вправа, тренування, самоуправління).
- **Наочні методи:** джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрування, показ).
- **Дискусійні методи.** Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

Технологія (від грец. – мистецтво, майстерність, вміння). Термін «технологія навчання» (або «педагогічна технологія») використовується для позначення сукупності прийомів і методів роботи педагога (способів його наукової організації праці), за допомогою яких забезпечується досягнення поставлених на

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

занятті цілей навчання з найбільшою ефективністю за мінімально можливий для їх досягнення період часу.

Основними характеристиками (критеріями) технологій навчання є:

- системність (взаємозв'язок і гармонізація цілей, змісту і дидактичного процесу);

- науковість (відповідність сучасним досягненням педагогічної науки, науковим критеріям, наявність психолого-педагогічної основи, цілісної теорії чи окремих наукових положень);

- концептуальність (опора на конкретну наукову концепцію або систему уявлень);

- відтворюваність (алгоритмізація конкретних дій, визначеність етапів, кроків, операцій, що забезпечують реалізацію мети і легке відтворення технології будь-яким суб'єктом освітнього процесу);

- діагностичність (наявність діагностичних цілей і відповідних результатів за оптимальних затрат на їх досягнення);

- ефективність (встановлення відповідності діагностично заданої мети одержаним результатам);

- вмотивованість (побудова пізнання як системи пізнавальних завдань і проблемних ситуацій, спрямованих на формування внутрішніх мотивів учіння і самостійності учнів);

- алгоритмічність (чітка послідовність і порядок виконання дій на основі внутрішньої логіки дидактичного процесу, однозначність виконання передбачених процедур та операцій);

- інформаційність (наявність способів і засобів збору, обробки і передачі інформації для одержання нових відомостей про досліджуваний об'єкт);

- оптимальність (оптимізація дидактичного процесу, його економічність, досягнення запланованих результатів у найбільш стислі строки);

- законовідповідність (встановлення відповідності знань про способи і засоби організації технологій навчання законам і закономірностям функціонування дидактичного процесу).

Серед сучасних технологій навчання, своєчасність і корисність яких підтверджена досвідом роботи ВНЗ, слід виділити:

- особистісно-орієнтовані,
- інтеграційні,
- колективної дії,
- інформаційні,
- дистанційні,
- творчо-креативні,
- модульно-розвивальні тощо.

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Вони мають стати основою для ефективної дидактико-методичної, психологічної, комунікативної взаємодії студента і викладача та прояву компетентнісних навичок. У цих технологіях особистість, тобто здобувач вищої освіти, – головний суб'єкт, а не засіб досягнення поставленої мети. Нині в освітній практиці відомі педагогічні технології, які найбільш часто використовуються.

Спробуємо класифікувати їх наступним чином:

- структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання;
- інтеграційні технології: забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів;
- професійно-ділові ігрові технології: під час проведення яких формуються уміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові, рольові, транс формаційні ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо);
- тренінгові технології: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань;
- інформаційно-комп'ютерні технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо);
- діалогові технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня.

Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в навчальний процес ВНЗ інноваційних педагогічних технологій і методів.

Інновації (італ. *Innovatione* – новизна, нововведення) – нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті.

Проблема інноватики в освітній системі актуалізувалася і викликана наступними чинниками:

- нові соціально-економічні перетворення обумовили необхідність корінних змін в організації системи освіти, методології і технології організації педагогічного процесу в навчальних закладах різного типу і потребу підготовки нової плеяди кадрів;

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

- посилилася тенденція гуманітаризації змісту освіти, з'явилися нові навчальні дисципліни та стрімко виникла потреба в викладачах, які б могли забезпечити творчий, інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій;

- на відміну від умов жорсткої регламентації змісту і організації навчального викладач отримав можливість творення власної педагогічної лабораторії, що, безперечно, вимагає набуття досвіду інноваційної діяльності;

- входження навчальних закладів у ринкові відносини викликає конкуренцію між ВНЗ, надає можливості молодій людині навчатися там, де інноваційний потенціал та якість отриманої освіти вищі;

- бурхливі зміни в інформатизації суспільства активізувати потребу оновлення інформаційно-освітнього середовища.

Нововведення (інновації) не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення і поширення передового вітчизняного та іноземного педагогічного досвіду.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, упровадження і поширення нових ідей. Творчий викладач, учитель, вихователь має широкі можливості і необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці може експериментувати і переконуватися в ефективності методик навчання, коригувати їх, здійснювати докладну структурування досліджень навчально-виховного процесу, пропонувати нові технології та методи навчання. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога.

Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, який виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність (Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко).

Наявність інноваційного потенціалу педагога визначають наступні чинники:

- **творча здатність генерувати нові ідеї;**
- **високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів;**

- **відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення.**

Одним з найбільш ефективних активних інноваційних методів навчання є гра.

Друга, практична частина нашої конференції присвячена саме трансформаційним іграм та майстер-класам. Така науково-практична

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

конференція проводиться вперше, сподіваюсь, що для багатьох присутніх наші заходи будуть поштовхом до розвитку і трансформації.

Власне, що таке гра? У найзагальнішому сенсі, це деяке дійство – динамічна модель, в якій є свої правила, – закони гри, є учасники – дійові особи, є мета і сенс гри, ведучий. Психологічні ігри, кожна по-своєму, моделюють реальне життя через метафоричне, символічне, математичне, графічне, інші форми для того, щоб в ігрових умовах учасники прийшли до бажаного результату, побачили свої сильні і слабкі сторони, і випробували нові стратегії, прожили новий досвід, що призводить до мети, а потім цей досвід перенесли у своє життя. На перший погляд – це такий собі тренажер внутрішнього психологічного простору, тренажер для вдосконалення окремих сторін особи.

Важливою особливістю психологічних ігор є унікальне поле – простір, в якому з'єднується ігрова модель і енергетика кожного учасника. У результаті, гра відображає реальне життя кожного учасника, проявляючи ефект синхроністичності, описаний К. Юнгом. Ігровий простір має ще одну чудову властивість – через нього усі учасники допомагають кожному і кожен допомагає усім. Саме через поле, а не через взаємодію.

Наприклад, якщо у одного з учасників є труднощі, а інший успішно з ними впорався, то у першого шанси на перемогу зростають багаторазово просто тому, що обоє знаходяться в одному полі. У таких іграх відбувається внутрішня трансформація – зміна внутрішнього психічного простору, тобто, хочеш, щоб змінилося життя навколо тебе, змінився сам. Звідси і впливають і позитивні результати такої роботи:

- цілісність процесу – гра моделює реальні ситуації, що включають безліч чинників, а не окремі аспекти ситуації, вирвані з контексту життя;
- індивідуальність – скільки б гравців не брало участь, у кожного буде своя гра, гра про своє життя, свої досліди, свої інсайти;
- доступність – не треба ніякої спеціальною теоретичною або якої-небудь іншої підготовки, досить знати правила і в дорогу;
- повнота досвіду – в гру включаються і інтелект, і почуття, досвід отримується через діяльність – дії, які дозволяють досягати результат, цей досвід може бути перенесений в реальне життя;
- екологічність – етапи гри регламентовані, є початок і кінець, а значить і усі процеси трансформації, зміни також регламентовані, після закінчення гри не залишається невирішених проблем.

Отже, застосування інноваційних педагогічних технологій та методів в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери покращують засвоєння ними навчального матеріалу, зменшують час на вирішення стандартних завдань та допомагають знайти розв'язки

**II Міжнародна науково-практична конференція
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

нестандартних, стимулюють творчий потенціал, зумовлюють позитивне ставлення до навчальних дисциплін, підвищують рівень інформаційної культури та створюють умови для повноцінного розкриття їх як особистостей. Тому застосування інноваційних педагогічних технологій є однією з умов якісної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородієнко О.В., Музичко Л.В. Методологічні засади використання інструментів коучингу в сучасній професійній освіті / О.В.Бородієнко, Л.В.Музичко // Молодий вчений. – №2. – С. 22–25.
2. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Рівне : Зелент, 2001.
3. Інноваційні педагогічні технології : Словник-довідник / автор-упор. І. М. Дичківська. – Рівне; РДГУ, 2003. – 352 с.
4. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : навч.-метод. посібник / О. Г. Карпенко. – К. : ДЦССМ, 2004. – 164с.

УДК 303.833.3(043.2)

Поліщук А.,
Національний авіаційний університет, Київ

**АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ
ДО ВИХОДУ НА ПЕНСІЮ**

Припинення професійної діяльності у зв'язку з виходом на пенсію призводить до погіршення фізичного і психічного стану у 55% чоловіків і 60% жінок.

Десятиліття перед виходом на пенсію є найбільш сприйнятливим для адаптації до старості. Саме в цей період необхідно збуджувати і підтримувати самовиховні тенденції у людей, що переступили 50-річну межу життя, зацікавлюючи їх підготовкою до нових життєвих ситуацій.

Психологічна, фізична і трудова підготовка до виходу на пенсію повинна, проводитися не менш ніж за рік до припинення трудової діяльності.

У 1962 році на конференції Міжнародної організації праці (МОП) було сформульоване поняття «працівник похилого віку», яке зовсім не співпадає з поняттям «пенсіонер по старості». Поняття «працівник похилого віку» означає, що юридичні межі приходу старості, тобто верхні межі пенсіювання, прийняті в